
Introducció als gèneres de literatura contemporània

PID_00270128

Neus Rotger

Neus Rotger

Doctora en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i professora agregada dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

Primera edició: febrer 2020

© Neus Rotger

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2020

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Realització editorial: FUOC

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars dels drets.

Índex

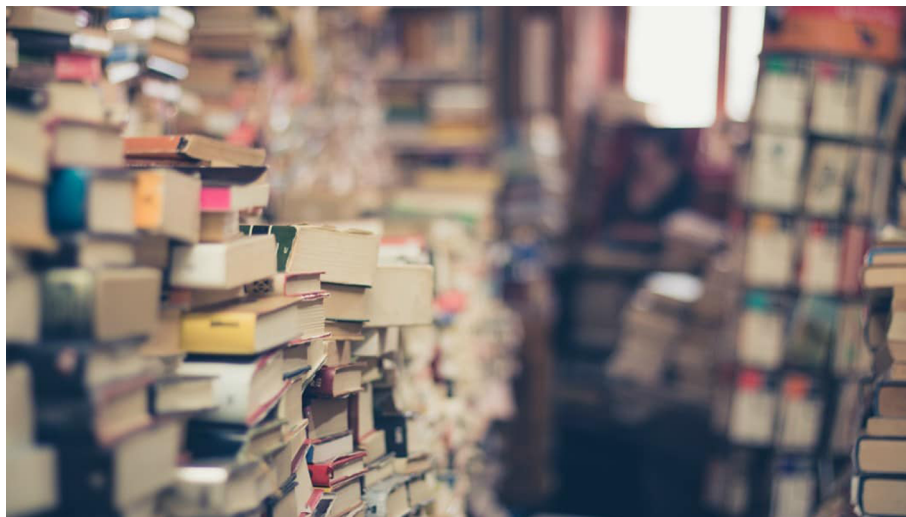
Objectius.....	5
1. Introducció.....	7
2. Continguts de l'assignatura.....	10

Objectius

Amb aquest material es pretén que assolis els objectius següents:

- 1.** Familiaritzar-se amb la genologia o l'estudi dels gèneres literaris com a branca dels estudis literaris.
- 2.** Aplicar els coneixements essencials relatius als gèneres literaris en l'anàlisi i interpretació d'obres literàries en la seva diversitat.
- 3.** Reconèixer els gèneres més productius i rellevants de la literatura contemporània.
- 4.** Comprendre les relacions (i les tensions) dels gèneres literaris amb d'altres branques del saber humanístic i científic.
- 5.** Reflexionar sobre el potencial interpretatiu de l'aplicació de la genologia a l'estudi d'altres manifestacions culturals i artístiques no literàries.

1. Introducció

Font: barcelonasecreta.com

Com a categories col·lectives, històriques i supranacionals, els gèneres literaris són un dels camps predilectes del comparatisme. Entesos com un model de representació, una guia en l'activitat artística i un criteri interpretatiu, els gèneres activen en l'autor, el crític i el lector un marc imaginatiu que opera per mitjà del temps i de les literatures nacionals. Des del marc teòric de la genologia, la branca dels estudis literaris que s'ocupa de l'anàlisi dels gèneres literaris, aquests materials didàctics proposen una aproximació a la literatura contemporània per mitjà d'un recorregut per alguns dels gèneres emergents en la segona meitat del segle XX i el segle XXI. Concretament, la reflexió i l'exemplificació se centren entorn de tres modalitats genèriques marcades pel seu caràcter híbrid: l'autoficció, les narratives de no ficció i la distopia, enteses respectivament com a exploracions contemporànies del jo, el present i el futur, i també de nocions tan problemàtiques com la veritat, la història o la ficció mateixa.

Davant de la necessitat de nitidesa en la classificació de les obres individuals propugnada pel classicisme, és important tenir en compte que l'empremta genèrica difereix molt d'unes obres a unes altres, i que la nitidesa en l'adscripció o participació d'una obra a un gènere prèviament instituït no és en si mateix un criteri de valoració de la seva qualitat. Des de la perspectiva de la producció, es pot afirmar que hi ha obres que responen a una clara voluntat de gènere per part del seu autor: per exemple, els exercicis paròdics, que solen basar la seva efectivitat a marcar –i subvertir– els trets genèrics, per a provocar per aquesta via el reconeixement i la distorsió burlesca, còmica o irònica. En

aquest sentit, sembla clara la impossibilitat de descompondre la literatura en classes de textos mútuament excloents, perquè la lògica genèrica és canviant, flexible i plural.

La pràctica literària evidencia que hi ha obres subversives respecte de les normes genèriques precedents (la qual cosa no deixa de significar que s'opera a partir de l'existència de gèneres que es volen veure o es veuen subvertits) i obres que s'erigeixen tan problemàticament híbrides –com *La literatura nazi en Amèrica* (1996), de Roberto Bolaño; *Austerlitz* (2001), de W. G. Sebald; o *La gran guerra* (2014), de Joe Sacco– i tan al marge de la norma –com *L'hora de l'estrella* (1977), de Clarice Lispector; o *Bartleby y compañía* (2000), d'Enrique Vila-Matas) que resulten gairebé «a-genèriques» fins que no creen, si l'arriben a crear, una tradició textual en la seva òrbita.

Més enllà de la tríada genèrica clàssica (lírica, narrativa i drama), la contemporaneïtat ha diluït les fronteres entre els gèneres tradicionals per a produir sovint un tipus d'obres que es resisteixen a la classificació.

La presència cada vegada més freqüent a les llibreries d'obres híbrides, a mig camí entre l'autobiografia, el dietari, les memòries, la crònica, el reportatge, l'especulació científica o l'assaig, és un indicatiu d'aquesta resistència a una concepció normativa del gènere i una invitació a pensar la ficció contemporània des d'una perspectiva més oberta. Com podem pensar des de la perspectiva dels gèneres el caràcter híbrid d'obres com *A sang freda* (1966), de Truman Capote; *Últims testimonis* (1985), de Svetlana Aleksiévitx; *Infantesa* (1997), de J. M. Coetzee; *Persèpolis* (2000-2003), de Marjane Satrapi; *Anatomía de un instante* (2009), de Javier Cercas; o *Los diarios de Emilio Renzi* (2015-2017), de Ricardo Piglia? I quina és la distància que separa un gènere tan contemporani com és la distopia d'àmbits tan aparentment dispars com l'especulació científica, la filosofia política o la biologia evolutiva?

Des dels paràmetres teòrics que s'estableixen en el mòdul «Genologia» (**Max Hidalgo Nàcher i Neus Rotger**), els presents materials pretenen abordar aquestes i altres preguntes relacionades amb els mecanismes dels gèneres literaris en la contemporaneïtat. En el mòdul «Escriptures del jo: l'autoficció», **Ana Casas** escruta el neologisme «autoficció» i posa les bases per a la comprensió d'aquest nou tipus de ficció centrat en la recreació personal de fets estrictament reals i amb una forta presència del jo. A cavall entre l'autobiografia i la novel·la, l'autoficció planteja un pacte de lectura ambigu segons el qual la identitat de la primera persona del relat coincideix amb la de l'autor, el narrador i el personatge de la història. Com a modalitat de les anomenades «escriptures del jo», juntament amb l'autobiografia, el dietari, les memòries,

el testimoni o la confessió, l'autoficció es distingeix pel motlle genèric ampli que opera fonamentalment en l'àmbit narratiu però que també es manifesta en el teatre, el cinema, el còmic o les sèries de televisió.

El mòdul «Cap a una literatura sense ficció», a càrrec de **Montse Gatell Pérez**, està dedicat a un gènere literari híbrid molt estretament relacionat amb l'autoficció, pel seu joc amb les fronteres que separen la literatura i la vida. Em refereixo a l'anomenada **narrativa de no-ficció**, un gènere a cavall entre la novel·la, el testimoni, la crònica, el reportatge i l'assaig. També se l'ha anomenat «relat real», «nou periodisme», «literatura testimonial» o «de la memòria» i es caracteritza per l'elaboració narrativa de fets o esdeveniments històrics clau per a la comprensió del present. Mescla de literatura i història –en anglès, *faction*, de la mescla de fets (*facts*) i ficció (*fiction*)–, el gènere indaga en els silencis de la història i l'elabora per mitjà de la subjectivitat de l'escriptura. En aquests nous relats, el motlle narratiu pren la seva accepció més àmplia i inclou no solament la novel·la o el conte sinó que també inclou el còmic i la novel·la gràfica, el teatre, el cinema i les sèries de televisió. Aquesta literatura sense ficció qüestiona no solament els límits entre els gèneres literaris sinó les fronteres disciplinàries, com aquelles que separen la literatura de la història o el periodisme.

El mòdul «Universos distòpics a la ciència ficció», a càrrec d'**Iván Gómez García**, s'ocupa de la **distopia**, un tipus de ficció situada en el futur, en què es descriu una societat enfonsada en el patiment i el dolor. Revers de l'«utopia», neologisme inventat per Thomas Moore (*Utopia*, 1516) per a referir-se a una illa imaginària habitada per una societat modèlica, la distopia imagina les conseqüències dels abusos comesos en el present en nom del progrés social, tecnològic o moral. El caràcter profundament crític i sovint admonitori del gènere distòpic ofereix al lector la possibilitat de reflexionar, des de la perspectiva d'un futur possible, entorn de problemes i reptes del món contemporani, com ara la dominació política, la desigualtat, la marginació, la tecnocràcia o la crisi humanitària i ecològica.

2. Continguts de l'assignatura

Genologia

Max Hidalgo Nácher i Neus Rotger

Esriptures del jo: l'autoficció

Ana Casas

Cap a una literatura sense ficció

Montse Gatell Pérez

Universos distòpics a la ciència ficció

Iván Gómez García